

SUOMALAINEN KORKEAKOULUTUS KRIISISSÄ?

”Voi liioittelematta sanoa, että kaikki suomalaiset yliopistot kuuluvat ’maailmanluokan’ yliopistoihin. Mistä siis nousee Jorma Rantasen ja Anne Brunilan raporteissa esitetty ehdotus luoda Suomeen muutama ’maailmanluokan’ yliopisto, joiden ohella olisi kansallisen tai maakunnallisen tason opinahjoja? Kysymys näyttäisi olevan koulutuspolitiikan suunnan muutosyrityksistä kohti markkinatalouden kilpailuun perustuvaa arvomaailmaa”, kirjoittaa professori Jussi Välimaa.

JUSSI VÄLIMAA

Suomalainen yhteiskunta ja etenkin sen koulutusjärjestelmä on kriisissä. Tämän johtopäätöksen vetää väistämättömästi, kun lukee Suomea ja koulutusjärjestelmämme tulevaa rappiota ennustelevia raportteja (ks. etenkin Ruokanen 2004; myös Allén 2003, Brunila 2004, Rantanen 2004). Niitä lukiessa alkaa vakuuttua siitä, että meillä menee huonosti – ainakin tulevaisuudessa – ja varsinkin jos ei toimita kuten raporteissa ehdotetaan.

Kriittisen lukijan on kuitenkin vaikea päättää, miten suhtautua näihin apokalyptisiin näkyihin. Mikä niissä perustuu tosiasioihin? Mitä niiden perusteella voi päätellä sekä nykyisyydestä että tulevaisuudesta? Tosiasia kun on, että Suomen kansantalous on jo kolmatta kertaa neljän vuoden aikana todettu maailman kilpailukykyisimmäksi (World Economic Forum). Suomalainen peruskoulu on puolestaan kansainvälisissä PISA-tutkimuksissa todettu maailman ykköseksi. Entä sitten korkeakoulutus? Rantasen raportin (2004) mukaan suomalaisia on noin 0,8 prosenttia maailman väestöstä, mutta suomalaiset tutkijat tuottavat noin prosentin tieteellisistä julkaisuista (Rantanen 2004). Tämä on siis noin 25 prosenttia enemmän tutkimusta, kuin väestöpohjamme antaisi odottaa. Tämä hyvä tulos ei kuitenkaan vakuuta surkeutemme ylistäjiä, sillä hihasta vedetään toi-

nen valtti: Shanghain yliopistossa tehty tilastollinen vertailu maailman yliopistoista (<http://ed.sjtu.edu.cn/rank>). Sen mukaan suomalaisista yliopistoista vain Helsinki (sijalla 72.), Turku (202–301), TKK (302–403), Jyväskylä (302–403) ja Oulu (404–502) pääsevät mukaan maailman 500 ”parhaan” yliopiston joukkoon. Tosin mukaan kiinalaisen korkeakoulututkimuksen suomalaisista ystävistä ei ole pohtinut, mitä nämä vertailut oikein kertovat suomalaisesta korkeakoulutuksesta. Kriteerit ovat nimittäin todella yksinkertaisia –miten muuten voisi ollakaan, kun yritetään selvittää mahdotto- masta tehtävästä verrata traditioita, laatua ja resursseja keskenään. Kiinalaiset tietävät tämä itsekin, sillä alun perin he halusivat nähdä, miten kiinalaiset yliopistot vertautuvat etupäässä läntisiin yliopistoihin.

Rankeerauksessa käytettäviä mittareita on kuusi. Kriteereissä korostuvat Nobel-palkinnot (yhteensä 30 prosenttia pisteistä), tutkimusten korkeimmat siteerausindeksit (20 prosenttia pisteistä), artikkelit *Naturessa* ja *Sciencessä* (20 pro-

Jussi Välimaa

senttia pisteitä), yliopiston koko (10 prosenttia pisteistä) sekä luonnontieteellisten ja yhteiskuntatieteellisen siteerausindeksin antamat luvut (20 prosenttia pisteistä). Sen ohella, että nämä kriteerit suosivat suuria yliopistoja -kuten yli 100 000 opiskelijan Universidad de Buenos Airesia (sijalla 202–301) tai entisten nobelistien loiston varassa hiipuvia opinahjoja – kuten Humboldt Universitität zu Berlin (sijalla 95.) – ne suosivat englanninkielistä tutkimuskirjallisuutta. Samalla ne suosivat aloja, joilla voi julkaista kansainvälisiä tutkimuksia englanniksi. Ja tietenkin ne suosivat niitä tieteenaloja, joissa voi saada Nobelin palkinnon (kemian, fysiikka, lääketiede, taloustiede). Rankinglista syrjii siten erityisesti humanisteja ja yhteiskuntatieteitä.

Mitä nämä kriteerit sitten kertovat opetuksen tai tutkimuksen laadusta? Kohtuullisen hyvin menestyneiden Humboldt Universitätin ja Universidad de Buenos Airesin ränsistyvissä tiloissa vierailtuani vastaan yksiselitteisesti: ei mitään. Entä mitä ne kertovat suomalaisen korkeakoulutuksen laadusta? Testataan sitä ajatuskokeella Helsingin yliopistosta kysymällä: miten se sijoituisi ilman akateemikko A.I. Virtasen kemian Nobel-palkintoa vuodelta 1945? Laskelmani mukaan Helsingin yliopisto 'tippuisi' välittömästi jonnekin 130.–150. sijan paikkeilla. Onko tällaisessa vertailussa siis mitään järkeä?

'MAAILMANLUOKAN YLIOPISTO'

Vastaan kysymykseen tutkimuksen ja opetuksen tasosta hieman eri näkökulmasta, sillä kiinalainen tutkimus on todellakin vain keskustelun virittelijä. Suomalaisissa raporteissa (Brunila 2004, Rantanen 2004) on usein viitattu 'maailmanluokan' yliopistoihin sen tarkemmin määrittelemättä, mitä tällä ilmaisulla tarkoitetaan. Suomessa on usein tapana ottaa vertailukohteiksi parhaat amerikkalaiset yliopistot. Katsotaanpa suomalaista korkeakoulutusta Yhdysvaltain korkeakoulujärjestelmän näkökulmasta.

Yhdysvalloissa yliopistojen kuvailussa käytetään kuusiportaista Carnegie-luokitusta (ks. Carnegie 2001), joka perustuu kunkin oppilaitoksen tutkintojen tasoon ja lukumäärään. Siis resursseihin ja saavutettuihin opiskelutuloksiin. Tosin vertailu eri koulutusjärjestelmien välillä on kyseenalaista touhua, sillä koulutusjärjestelmien vertailussa verrataan itse asiassa erilaisten yhteiskuntien toimintaa, josta korkeakoulutus on

vain yksi osa. En kuitenkaan välitä siitä, sillä sama virhe näyttää toistuvan muillakin koulutuspoliittisilla keskustelijoilla. Carnegie-luokituksen perusteella havaitaan, että suomalaiset monialaiset yliopistot kuuluisivat parhaaseen tutkimusyliopiston kategoriaan (Doctoral/Research Universities -Extensive). Näissä yliopistoissa on laaja kirjo kandidaton koulutusohjelmia ja niissä keskitytään maisteritasoiseen koulutukseen. Niissä suoritetaan lisäksi vuosittain vähintään 50 tohtorin tutkintoa ainakin 15 tieteenalalla. Ainoat poikkeukset Suomessa löytyisivät Lapin ja Vaasan yliopistoista, jotka sijoittuisivat toiseksi parhaaseen luokkaan (Doctoral/Research Universities -Intensive, joissa suoritetaan vähintään 10 tutkintoa vähintään kolmella tieteenalalla). Yhdysvalloissa näitä parhaita tutkimusyliopistoja on vain 3,8 prosenttia kaikkiaan lähes 4000 oppilaitoksesta, ja molempiin ylempiin luokkiin kuuluvia oppilaitoksia on yhteensä 6,6 prosenttia. Suomalaisen korkeakoulujärjestelmän erityinen vahvuus on lisäksi se, että meillä laatu on jakautunut tasaisesti yli koko maan, kun taas USAssa laatuerot ovat tavattoman suuria.

Näiden tietojen perusteella voi liioittelematta sanoa, että kaikki suomalaiset yliopistot kuuluvat maailmanluokan yliopistoihin. Mistä siis nousee Rantasen ja Brunilan raporteissa esitetty ehdotus luoda Suomeen muutama 'maailmanluokan' yliopisto, joiden ohella olisi kansallisen tai maakunnallisen tason opinahjoja?

Kysymys näyttäisi olevan koulutuspolitiikan suunnan muutosyrityksistä kohti markkinatalouden kilpailuun perustuvaa arvomaailmaa. Osaltaan tähän varmastikin vaikuttaa se, että korkeakoulutuksen rahoitus on kriisiytynyt koko 1990-luvun. Nykyään vain noin 65 prosenttia rahoituksesta tulee suoraan opetusministeriöltä tuloneuvotteluissa. Ehkäpä tätä rahoituksen ongelmaa yritetään ratkaista jakamalla rahat eri tavoin?

Eräänä 'uutena' ehdotuksena on siis esitetty, että annetaan huippuyliopistoille ja huippuyksiköille enemmän resursseja ja 'maakuntasarjalaisille' vähemmän. Näin on tosin jo tähän mennessäkin pyritty menettelemään. Kiinnostavaa onkin tarkastella, miten tämä politiikan vahvennusta perustellaan. Perusteluna käytetään ajatusta siitä, että saamme houkuteltua enemmän loistavia tutkijoita Suomeen, kun maksamme parempaa palkkaa ja annamme parempia työedellytyksiä. Nämä oletukset eivät varmastikaan ole vääriä. Sen sijaan ne eivät kerro sitä, miten perustaa huippu-

tutkimusyksikkö, joka auttaisi Suomea globaalissa kilpailussa ja samalla tuottaisi Nobelin palkintoja karuun maahamme. Huippututkimusyksikön luominen vaatii lahjakkaita ihmisiä, luovuutta, hyviä tutkimusolosuhteita ja riittävää rahoitusta. Yksikään tutkimus ei ole kuitenkaan onnistunut osoittamaan, että pelkkä rahan lisääminen riittäisi. Kysymys on moniulotteisempi ja hankalampi, sillä tutkimus on luovaa työtä, jossa onnistunut työ palkitsee tekijäänsä. Ongelmana on lisäksi se, että erittäin syvän asiantuntijuuden kehittäminen vaatii tavallisesti hyvin kapea-alaista erikoistumista. Kuka pystyy takaamaan, että sille tulisi olemaan käyttöä myös tulevaisuudessa? Voisi paremminkin kysyä, eikö Suomessa pitäisi olla mahdollisimman laaja-alaisia spesialisteja, jotka voivat suunnata omaa osaamistaan muuttuvien tarpeiden mukaan? Tai jotka voisivat välittää omien verkostojensa avulla samaansa uusinta tutkimustietoa suomalaisten käyttöön. Tähän suuntaan näyttää myös selvitysmies Rantanen tuumailevan (Rantanen 2004).

MASSOITTUMINEN ONGELMANA?

Toisaalta suomalaisessa keskustelussa on pidetty itsestään selvänä ongelmana sitä, että Suomessa on liikaa korkeakouluja. Totta on, että niitä on paljon (20 yliopistoa ja 32 ammattikorkeakoulua), kun ammattikorkeakoulutkin lasketaan mukaan. Samaan hengenvetoon julkisuudessa on vedottu siihen, että meillä on massayliopistoja. Syynä tähän yksinkertaistukseen lienee se, että puheessa massayliopistoista tiivistyvät näkemykset suomalaisen korkeakoulutuksen ongelmista globaalissa maailmassa: meillä pitäisi olla sekä tutkimuksen tuottamaa huipputietoa että koulutuksen tuottamaa laaja-alaista osaamista. Ennen kuin palaan tähän kysymykseen, on kuitenkin syytä pohtia hieman tarkemmin tätä ilmeisen harhaista käsitystä massayliopistoista.

Käsite massoittuneesta korkeakoulutuksesta syntyi 1970-luvulla, kun OECD:n piirissä pohdittiin tulevaisuuden korkeakoulutusta. Martin Trow väitti oikeutetusti, että korkeakoulutuksen yhteiskunnallinen tehtävä muuttuu, kun suurempi osa ikäluokasta siirtyy yliopistoihin. Tällöin korkeakoulutuksen tehtävä muuttuu eliitin reproduktiosta kohti asiantuntijoiden tuottamista työmarkkinoille. Rajana pidettiin tuolloin noin 15 prosenttia ikäluokasta. Suomessa se ylitettiin 1970-luvul-

la. Nykyisin korkeakoulutukseen saa noin 60–70 prosenttia ikäluokasta (Ahola 2004).

Niin kuin usein käy, hyvä käsite alkaa elää omaa elämäänsä. Suomessa massayliopistosta on tullut synonyymi opiskelijamäärien kasvulle. Samalla käsitteellä viitataan siihen, että opetus ei enää ole yksilöllistä. Tutkiessamme korkeakoulutuksen massoittumista ilmiönä havaitsimme (Välimaa 2001) ensinnäkin sen, että massoittuminen yliopisto-opettajien työssä tarkoittaa usein sitä, että erilaiset työryhmät, kehittämiset, arvioinnit sekä opetus tekevät ajasta pirstaleista ja muiden hallitsemaa. Työn hallinnan menetys koetaan 'massoittumisena'. Toisaalta massoittumista todistellaan opiskelijamäärien lisääntymisellä. Väite on totta, mutta se ei osu oikeaan. Kun nimittäin jaetaan uusien opiskelijoiden määrä opettajien määrällä huomataan, että yliopistoihin tulee noin kolme uutta opiskelijaa opettajaa kohden. Ammattikorkeakouluissa heitä tulee noin kuusi per opettaja (KOTA 2003 & AMKOTA 2003). Erot alojen välillä ovat luonnollisesti suuria. Voi kuitenkin perustellusti kysyä, onko tämä opetuksen massoittumista? Onko todellakin niin, että korkeakoulun opettaja ei opi tuntemaan vuosittain kolmesta kuuteen uutta opiskelijaa?

Näiden faktojen perustella ei oikein voi väittää, että suomalainen korkeakoulutus olisi massoittunut opetuksen käytännöissä. Sen yhteiskunnallinen tehtävä on kuitenkin muuttunut, sillä korkeakoulutus ei enää takaa hyvää työpaikkaa, vaikka se onkin hyvän työpaikan saamisen edellytys. Tämä oli myös Martin Trow'n keskeinen väite.

KORKEAKOULUTUKSEN KRIISIN KRIISI

Onko suomalainen korkeakoulutus kriisissä? Tämä on hankala kysymys, sillä ilmiön nimeäminen ongelmiksi riippuu määrittäjän näkökulmasta ja tavoitteesta. Totta on esimerkiksi se, että suomalaiset valmistuvat maistereiksi eurooppalaista keskiarvoa vanhempina. Samalla pitää kuitenkin lisätä, että he sijoittuvat muita eurooppalaisia paremmin töihin suoraan valmistuttuaan. Työllistymistä puolestaan auttaa opiskeluaikainen työ – eli opiskelun viivästyminen (ks. Kivinen, Nurmi, & Kanervo 2002). Työllistymisen kannalta voi väittää, että 'viivästyminen' ei ole ongelma, vaan se kuvaa enemmän suomalaisten työmarkkinoiden toimintaa kuin korkea-

koulutuksen tai opiskelun tehottomuutta.

Tämä esimerkki pyrkii valaisemaan korkeakoulupoliittisen keskustelun hankaluutta Suomessa, jossa pienilläkin erimielisyyksillä on taipumus eskaloitua periaatteelliseksi kysymyksiä yliopistojen arvoista, normeista ja periaatteista. Korkeakoulupoliitiikan kentällä keskustelu on vaikeaa siksin, että oman intressinsä edistämisen kiinnostuneita toimijoita on paljon, eikä kenelläkään ole ehdotonta käskyvaltaa koko järjestelmässä (ks. Välimaa 2005). Tämä on sinänsä positiivista, sillä keskustelun moniulotteisuus voi tuoda useita näkökulmia asiaan. Samalla se luo myös ongelmia, jota osoittaa vaikkapa vaikeus keskustella korkeakouluopintojen maksullisuudesta.

Antti Hautamäki on tässä lehdessä kuvannut hyvin eri poliittisten tahojen lähtökohtaeroja. Siltikään en oikein jaksaa ymmärtää, miksi tästä asiasta ei voisi keskustella eri näkemyksiä kunnioittaen. Globalistuvassa maailmassa on todellakin syytä miettiä eri näkökulmista sitä, olisiko järkevää tehdä opinnoista maksullisia Euroopan ulkopuolisille opiskelijoille. Samalla voitaisiin ratkaista tulossa olevaa korkeakoulutuksen ylikapasiteetin ongelmaa. Ylikapasiteetin ongelma meillä nimittäin on, sillä korkeakoulu paikka on jo tarjolla noin 70 prosenttia ikäluokasta. Keskustelua on syytä jatkaa, vaikka siinä onkin esiintynyt epärealistisen tuntuista toivekuvia korkeakoulututunnosta uutena vientituotteena. Tämän toteutuminen vaatisi sekä tietoista strategiatyötä, 'opiskelutuotteiden' kehittämistä (ja rahaa) että esimerkiksi opetuskielen pohdintaa. Suomi ei vielä taida olla 'maailmanluokan' kieli? On kuitenkin luontevaa miettiä, olisiko korkeakouluilla enemmän syytä kiinnittää huomiota opiskelijoiden viihtyvyyteen – samalla myös opintoihin –, jos ainakin osa opiskelijoista joutuisi maksamaan opinnoistaan. Hyvillä ulkomaisilla opiskelijoilla voisi olla myös positiivinen vaikutus suomalaiseen korkeakoulutukseen. Ongelmana olisi lähinnä se, miten heitä saadaan houkutelluksi Suomeen.

KANSAINVÄLISTYMINEN KOTIMAASSA

On syytä vakavasti miettiä, miten saamme suomalaisista yliopistoista sellaisia työpaikkoja, että ne houkuttavat sekä lahjakkaita suomalaisia pysymään kotimaassa että vetävät huipputason ulkomaalaisia Suomeen. Ratkaisuna voisi olla aito ja toimiva kansainvälis-

tyminen kotimaassa, jossa suomalaisten yliopistojen olosuhteet houkuttelevat hyviä tutkijoita maahan ja yhteiskuntapolitiikka auttaa heitä pysymään täällä (ks Hoffman 2002) Sen sijaan, että olisimme huolissamme siitä, miten yliopistomme menestyvät erilaisia globaaleissa medioissa, meidän pitäisi olla huolissamme siitä, miten parannamme suomalaisten yliopistojen toimintaedellytyksiä. Selvää on, että nuorten ja lahjakkaiden tutkijoiden pitäminen Suomessa vaatii vakituksia työsuhteita, vakaampaa näkökulmaa tulevaisuuteen. Pätkätyöläisyys ei ole henkilökohtaisesti motivoivaa, vaikka se voikin tuoda dynamiikka yliopistolaitokseen. Hyvästä työstä ja tutkimuksesta pitää voida palkita paremmin kuin nykyisillä epävarmoilla ja lyhyillä työsuhteilla.

Toinen pääsuunta on ehdotettu jo Brunilan ja Rantasen raporteissa: yliopistojen ta- loudellista autonomiaa on lisättävä, jotta ne voivat toimia nykyistä paremmin ja joustavammin. Nykyisen valtion tiliviraston aika on ohi, jos yliopistojen tavoitteena on menestyä globaalissa kilpailussa. Samalla julkisen vallan on kuitenkin varmistettava yliopistojen rahoitus, sillä yliopistoista ei voi, eikä saa tulla voittoa tavoittelevia yrityksiä. Silloin ne menettäisivät kaikkein keskeisimmän vetovoimatekijänsä: totuuden tavoittelun ja uuden tiedon tuottamisen. Akateeminen vapaus on yhä edelleenkin tutkijoiden toimintaa ohjaava vahva arvo. On myös hyvä muistaa, että Yhdysvaltoja myöten korkeakoulutus toimii pääsääntöisesti julkisen vallan rahoilla. Siellä edelleenkin noin 80 prosenttia myös yksityisten yliopistojen tuloista tulee julkisista lähteistä (Geiger 2004).

Oleellista Suomessa on siis miettiä, miten voimme taata korkeakoulutuksen riittävän julkisen rahoituksen, jotta voimme taata sen korkean tason. Haasteena on löytää keinoja, joilla voimme pitää yllä suomalaisen korkeakoulutuksen vahvuuksia. Eräs keskeinen tekijänä on jatkossakin koulutusmahdollisuuksien tasa-arvo koko maassa. Laaja korkeakouluverkosto voi edelleenkin auttaa luomaan vaurautta koko maahan. Vaikka korkeakouluverkoston laajentumisen aika on varmasti ohitse, ei ainoana vaihtoehtona ole eliittiyliopiston rahoittamisen kivinen ja epävarma polku. Edessä on pikemminkin joustavuuden lisäämisen ja yhteistyöhön kannustamisen tie, sillä näin voimme saada toisinaan hajanaiset resurssit hyödyttämään kaikkia. Olen toisessa yhteydessä ehdotta-

nut harkittavaksi (Välimaa 2004) alueellisia oppimiskeskkuksia, joissa yhdistetään joustavasti eri koulutustasojen osaajat saman organisaation alle. Uudenlaisen koulutusajattelun eräänä esteenä on kuitenkin Opetusministeriön kilpailuttamisen politiikka tulosohjauksen keinoin: se ei kannusta yhteistyöhön, vaan kilpailuun. Tarvitaan uusia ohjausvälineitä, jos korkeakoulutuksen tavoitteena on lisätä toiminnan joustavuutta. Massayliopistolaitoksen vaihtoehtona ei todellakaan ole muutama eliittiopinahjo, vaan yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen toimiva kansallinen ja kansainvälinen yhteistyö ja verkottuminen.

KANSALLISVALTIO JA GLOBALISAATIO

Ja jos haluamme oppia muista kansallisista korkeakoulujärjestelmistä, voisimme luoda katseen Ruotsiin. He saivat nimittäin jopa 10 yliopistoaan kiinalaisten 500 ”parhaan yliopiston” listalle. Tällä haluan ensinnäkin kiinnittää huomiota siihen, että ”maailmanluokan” yliopistot eivät välttämättä ole kovin kaukana tai Atlantin rannoilla. Toisaalta on syytä miettiä myös sitä, mitä nämä luokitukset kertovat meistä: miksi edelleenkin haluamme uskoa muiden kertomiin tarinoihin itsestämme huolimatta niiden epäluotettavuuksista? Jos vertailuja halutaan välttämättä tehdä, niin kehitetään mieluummin kansallisia mittareita vaikkapa Kivisen ja Hedmanin tapaan (2005), ennen kuin vetäistään hihasta jokin ulkomainen kriteeristö.

Brunilan ja Rantasen raporttien sekä muun koulutuspoliittisen keskustelun ehdottomasti myönteisintä antia on huomion kiinnittäminen siihen, että kansallisvaltio voi omilla toimillaan vaikuttaa omaan tulevaisuuteensa. Kansallisvaltion oman poliittisen suunnan hakeminen on hyvä keino vastustaa sellaista taloudellista globalisaa-tiota, jossa suuryritysten kaupalliset ja tuotannolliset intressit ja reunaehdot määrittävät kansallisen ja paikallisen toiminnan suunnan. Globaalissa kontekstissa voi menestyä monin eri strategioin. Oleellista on kehittää oma keinovalikoima, jossa tukeudutaan omiin vahvuuksiin eikä automaattisesti kopioida malleja muualta. Keskustelua on syytä jatkaa.

VIITTAUKSET

Ahola, S. (2004). *Yhteishausta yhteisvalintaan. Yliopistojen koulutusvalintojen kehittäminen*. OPM:n työryhmämuistioita ja selvityk-

siä 2004, 9.

Allén, T. *Askelmerkit tulevaisuuteen*. Suomi 2015-ohjelman loppuraportti. Sitran raportteja ja Edita prima 34.

Brunila, A. (2004). *Osaava, avautuva ja uudistuva Suomi*. Suomi maailmantaloudessa -selvityksen loppuraportti. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 19/2004.

Carnegie (2001). *The Carnegie Classification of Institutions of Higher Education*. Carnegie Foundation for the Advancement of Teaching.

Geiger, R. (2004). The Publicness of private Higher Education. CHER Conference, Enschede 17.–18.2004.

Hoffman, D. (2003). Internationalization at Home from the Inside: Non-Native University Faculty and Transformation. *Journal of Studies in International Education* 7 (1), 77–93.

Kivinen, O. & Hedman, J. (2005). *Yliopistolaitoksen tuloksellisuus 1999–2003. Yliopistojen panokset ja tulokset tieteenaloittaisessa tarkastelussa*. Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen raportti 64, 2004.

Kivinen, O., Nurmi, J. & Kanervo, O. (2002). *Maisteriopista työuralle. Suomalaiset korkeakoulutetut eurooppalaisessa vertailussa*. Koulutus- ja tiedepolitiikan osaston julkaisusarja 149. OPM.

Rantanen, J. (2004). *Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tutkimuksen rakenneselvitys*. OPM:n työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004, 36.

Ruokanen, T. (2004). *Suomen menestyksen eväät*. EVA: Yliopistopaino.

Välimaa, J. (2001) (toim.) *Finnish Higher Education in Transition. Perspectives on Massification and Globalisation*. Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos.

Välimaa, J. (2004b) Kolmas tehtävä korkeakoulutuksessa: tavoitteena joustavuus ja yhteistyö. Teoksessa Kankaala, K. Kaukonen, E., Kutinlahti, P., Lemola, T., Nieminen, M. & Välimaa, J. (toim.) *Yliopistojen kolmas tehtävä? Sitran julkaisusarja 264*. Edita.

Välimaa, J. (2005). The Social Dynamics of Higher Education Reforms in Finland. Teoksessa A. Amaral, Å. Gornitzka, Å. & M. Kogan (toim.). *Reform and Change in Higher Education*. Painossa.